

ante, die  
weldadig  
de dan  
ren man  
haam te  
nu uit  
geborn  
ken heb  
zondeval  
onde be  
kracht  
redven,  
wroeging  
atie gaat  
in, d.w.z.  
antegen  
gezondigd  
dekt zijn  
it weg in  
me plaat  
God en  
om hem  
et en ont  
tende en  
id oog te  
stak voor  
o schrik  
ellig oog  
jongsten  
it op ons  
aangezicht  
bij wien  
is toege  
bij Adam  
ft Calvijn  
verklaring  
s in Gen.  
pend wor  
van hun  
nt, "dat  
eelen en  
onscietie  
niet voor  
nog was  
Vanwaar  
ndien het  
a schuld?"  
el, gelijk  
sbrekking  
tot waar  
ariuit, dat  
deren om  
mede was  
te weren  
il hij iets  
de diepte  
ijn vrouw  
iden met  
angezicht  
drift dan  
de dwaas  
zegt hij,  
waasheid,  
lachelijk,  
een kleed  
in."  
deze uit  
zijn. Hoe  
ook voor  
geen ge  
spottelijk  
f, dat hij  
eld komt.  
een bosch  
om zich  
ed hadden  
stalte be  
elijk oog  
ging nog  
Adam en  
ebladeren  
schamele  
en dekte,  
n," en  
slijk Cal  
elijkheid.  
zegt hij,  
ke natuur  
ftigd was  
analtich  
n slechts  
enbaarde;  
het hoofd  
nen?" En  
geeft hij  
daarvan  
ewoonlijk  
t dan dat  
ten lust."  
geldt dit  
a mensch,  
tot open  
nog niet  
zich aan  
uldig ge  
zelf op  
in echter  
idere oor  
pl in hun  
de zij  
te bevel  
ogen en  
d hadden  
nen had  
dat deze  
k houdt.  
n op dit  
te exeg  
ic, een  
7e eeuw  
gde. De  
aar wer  
ontbloe  
ook van  
et gouden  
dat het  
it natu  
opgevat  
schorten  
door te  
of gord  
ring en  
oelt, dan  
een soort

priel maakten van takken, om zich daarachter te verschuilen. Juist deze spitsvondigheden, waarmede aan den klaren en duidelijken zin der Schrift geweld wordt aangedaan, toonen dat men met deze uitlegging zich op een dwaalspoor bevindt.

De fout van deze uitleggers schuilt daarin, dat men niet onderscheiden heeft tusschen twee momenten, die de Schrift duidelijk onderscheidt. Eerst staat er, dat Adam en Eva gewaar worden, dat zij naakt waren, en daarom schorten maakten voor zich zelf, terwijl daarna in het volgende vers staat, dat Adam en Eva, toen zij de stem van God den Heere hoorden, zich verborgen in het midden van het geboomte des hofs voor het aangezicht van den Heere God. Al wat Calvijn opmerkt is dus volkomen juist, mits men het slaan late op deze tweede verbergung. Toen later de controvers met Rome op den achtergrond trad en de exegese minder door de polemiek beheerscht werd, hebben onze Gereformeerde uitleggers dan ook, vrij eenstemmig, deze verklaring van Calvijn en onze Kanteekenaar prijs gegeven. Prof. A. Marck in zijn doorwrochte studie over de Historia Paradisi aarzelt geen oogenblik te verklaren, dat bij het kleed van vijfbladigen aan geen bedekking of verbergung van de zonde tegenover God mag worden gedacht. „Uit de woorden der Schrift kan niet worden aangetoond, zegt hij, dat het Adam's doel was met dit kleed of zich zelf of zijn zonde voor God te verbergen; het tekstverband wijst alleen op het natuurlijk schaamtegevoel.”

Toch meene men daarom niet dat Augustinus geheel gelijk heeft en Calvijn geheel ongelijk. De voorstelling, die Augustinus geeft, vindt evenmin in de Schrift grond. De waarheid ligt ook hier in het midden en de fout is slechts, dat men aan beide zijden te eenzijdig de lijn heeft doorgetrokken.

Het natuurlijk schaamtegevoel mag niet gescheiden worden van het zedelijk schaamtegevoel of het gevoel van schuld voor God, maar heeft juist daarin zijn grond en dankt daaraan zijn oorsprong. Dat heeft Calvijn terecht ingezien. Niet een zekere zinnelijke lust, die terstond na den val opkwam, maar het bewustzijn van gezondigd te hebben maakt dat de mensch zich schaamt over zijn naaktheid en deze schaamte geldt zoowel het lichaam als de ziel, geldt zoowel tegenover God als tegenover ons zelf. Als Adam zich voor God verbergt en God hem vraagt, waarom hij dat doet, dan luidt zijn antwoord niet: omdat ik gezondigd heb, maar: ik vreesde, want ik ben naakt, en daarom verbergde ik mij. Hetzelfde gevoel van naakt zijn deed hem een kleed van bladeren om de lendenen slaan en dwong hem zich te verbergen voor God in het dichtst van den hof.

Hoe dit gevoel van naaktheid kon opkomen bij den zondigen mensch, kan alleen verklaard worden, wanneer men let op hetgeen de zonde heeft uitgewerkt. De zonde werkte niet alleen verwoestend op Adam's zieleven in, maar ook op zijn lichaam. De bedreiging: tien dage als gij van dien boom eet, zult gij den dood sterven, mag door Gods langmoedigheid niet terstond zijn uitgevoerd, maar de straf der zonde wachtte toch niet, tot God Adam voor zich gedagd had, maar ving terstond aan. Het eerst moet dit voor Adam zelf merkbaar zijn geweest in de gewaarwording van de naaktheid van het lichaam. Voor den val was dit lichaam een „rein vat”; openbaarde zich in dit lichaam de heerlijkheid van het beeld Gods; was dat lichaam een woonstede van den Geest. Maar na den val is dat lichaam vleesch geworden; het is der verderfelijheid onderworpen; het verliest zijn heerlijkheid en glorie; het wordt aan de macht der zinnelijkheid onderworpen. Ongetwijfeld is dit proces niet in eens doorgegaan. Zoo scherp als de tegenstelling thans is tusschen ons door de zonde verwoest en door zinnelijke hartstochten ontzenuwd lichaam en het lichaam, dat God in het Paradijs schiep, opdat het zijn majesteit verkondigen zou, mag de tegenstelling tusschen Adam vóór en na den val niet worden genomen. Maar een tegenstelling was er toch; de harmonie tusschen ziel en lichaam was verbroken; de zonde had ook het lichaam bezoedeld; Adam en Eva schaamden zich voor hun lichaam, omdat dat lichaam getuigenis gaf van hun val.

Uit dat schaamtegevoel over hun vernederd lichaam kwam de drang op om zich te dekken. Te dekken voor zich zelf, te dekken voor elkander en te dekken voor het oog van God. Het diepe en waarachtige besef der zonde is er nog niet, gelijk Calvijn terecht opmerkt. Anders zou de eerste schaamte tegenover God zijn geweest en daarna eerst voor elkander. Anders zou de schaamte over het geestelijke kwaad vooraf zijn gegaan en de schaamte over de vernedering van het lichaam zijn gevolgd. De mensch is door de zonde, — reeds zijn eerste daad bewijst het, — verduisterd geworden in het verstand.

Maar deze schaamte voor zich zelf en voor elkander; deze behoefte om de gevolgen der zonde in het lichaam te verbergen; bewijst toch, dat er een sprake der conscientie is, dat de mensch geen vrede heeft met zich zelf. De schaamteloosheid, die na de zonde gedaan te hebben, er nog meer op draagt, werd door Gods genade bij Adam en Eva voorkomen. Als God de Heere straks zijn afvallig kind roept, dan blijkt juist uit dat zich verbergen, dat al sidderende vluchten van Adam, dat er niet alleen schaamte voor elkander, maar ook schaamte was voor God.

Dit schaamtegevoel geldt in den diepsten grond niet een deel, maar heel het menschelijk lichaam, het geldt den menschelijken persoon, zooals hij bestaat. Ook nadat Adam en Eva een schort om de heupen hebben gehangen, noemt Adam zichzelf nog naakt. „Omdat ik naakt was”, zegt Adam tot God, daarom verbergde ik mij.” Het geopend

worden der oogen en het zien van hun naaktheid mag dus niet beperkt worden tot een bepaald deel van het lichaam, maar geldt het lichaam in zijn geheel. Het schamele kleed, dat Adam en Eva zelf hadden gemaakt, nam dat gevoel van naaktheid niet weg. Eerst toen God hun rokken had gemaakt uit beestenvellen, die het gehele lichaam bedekten, was hun naaktheid aan hun blik onttogen.

Zoo blijft dan nog alleen de vraag over, waarom dit schaamtegevoel zich het sterkst openbaarde ten opzichte van dat deel van het lichaam, dat Adam en Eva zelf hebben bedekt. De voorstelling van Augustinus, alsof dat in verband zou staan met een prikkeling van den zinnelijken lust, die terstond op het eten van de verboden vrucht zou gevolgd zijn, vindt in de Schrift geen steun. Maar wel leert de Schrift ons vooral in de ceremonieele wetten van het Oude Testament, dat alles wat in verband staat met de afscheiding van het gebruikte voedsel en met het seksuele leven in bijzondere mate als onrein geldt. Niet dat deze dingen op zich zelf zonde zouden zijn; de ceremonieele onreinheid heeft met de zonde niets uitstaande, gelijk Christus uitdrukkelijk aan zijn discipelen heeft geleerd in Matt. 13: 17. Maar deze ceremonieele onreinheid wijst er toch op, dat het verdoer der zonde juist in die dingen zich het sterkst openbaart. Het is hiermede als met de ceremonieele onreinheid van sommige dieren, die de Israëlieten niet eten mochten. Ook deze onreinheid is niet louter toeval, alsof God even goed de orde omgekeerd had kunnen stellen, maar hangt saam met den aard dezer beesten. Lang eer God aan Israël deed te weten gaf, vinden wij reeds bij Noach sprake van het onderscheid tusschen reine en onreine dieren. En ons instinctief menschelijk gevoel zegt ons ook nu nog dat het ene dier een veel reiner karakter draagt dan het andere, niet in dien zin alsof het ene dier zondig zou zijn en het andere niet, maar wel in dien zin, dat de aard van het ene dier ons sympathiek is en die van het andere ons afstoet. Menschen, die als Anna Maria Schuurman, bij voorkeur spinnekoppen eten of ratten als huisdieren aankweeken, hebben op dit punt geen normaal menschelijk gevoel.

En zoo nu is het ook met ons menschelijk lichaam. De apostel Paulus maakt daarom onderscheid tusschen de „eervolle” en de „minder eervolle” leden des lichaams. De ceremonieele wetten van Israël brachten dit onderscheid tot klare helderheid, maar instinctief moet dat onderscheid reeds door den eersten mensch, terstond na zijn val zijn gevoeld. Daaruit is het te verklaren, dat Adam en Eva zich het meest schaamden over die leden die door de vernedering, die het lichaam door de zonde onderging, het sterkst zijn aangetast en daarom moesten zij naar een bedekking juist voor die leden hebben gezocht.

## Recensien.

M. J. WIESSING, *Ons holoniaal beleid in de laatste toekomst. Wat verwacht Indië van ons Christelijk Ministerie?* Batavia, F. B. Smits, 1902.

In verband met de troonrede van het vorige jaar, waarin de Regering beloofde te doen wat in haar macht is om de stoeflijke en geestelijke welvaart van Indië te bevorderen, geeft de heer Wiessing belangrijke wenken aan ons Christelijk Ministerie. In hoofdzak wordt geweten op twee punten: 1. het hebben van een eigen munt voor Indië; 2. het afschaffen van de koellecontracten, die weinig beter zijn dan een verkapt slavenij. Wat de heer Wiessing mededeelt aangaande den toestand der kolies in Deli stemt geheel overeen met de klacht van den heer Brandt. Wel heeft men getracht in Nederland de klachten van den heer Brandt als overdreven voor te stellen en hem in Indië geboycot, maar de feiten waarop ook de heer Wiessing zich beroept, eischen een nauwkeurig onderzoek. Dat er in Deli something rotten is, kan niet worden ontkend. Moge de hooge verwachting, die de heer Wiessing heeft van ons christelijk ministerie ook voor Indië, niet worden beschaamd!

Dr. G. WISSE JR., „Naarlijk komen” tot de Gemeente Gods. Boekdrukkerij „de Vecht” 1902, Breukelen.

In deze brochure, die om haar eenvoudigen vorm en geringen prijs zich zeer goed tot verspreiding leent, wendt Dr. Wisse de gemeente op om naar het woord van den Catechismus naarlijk tot de gemeente Gods te komen. Het heerlijke voorrecht, dat God in de saamvergadering der geloovigen ons schenkt, wordt op uitnemende wijze geteekend. Het moet de dorst zijn naar de gemeenschap met God en zijn volk, die ons naar het bedehuis drijft. En wie die behoefte kent, zal in deze saamkomsten een rijken zegen ontvangen en dan ook niet verzuimen de elke bediening des Woords even goed in de morgen als in de avondgodsdienst oefening bij te wonen. Voorts bespreekt Dr. Wisse nog vele praktische vragen, zooals het meenemen naar de kerk van kleine kinderen, het loopen naar andere predikanten, waar men meer zegen meent te hebben, en geeft daarom treut goede wenken. In onzen tijd, waarin de kerkgang zoo in verval is, kan dit geschrift uitnemend dien dienst bewijzen.

G. A. ALERS, *Nieuwe Banen in de Zending. Praktijk. Zendingdrukkerij te Ermelo, 1903.*

Een pittig gesteld referaat, waarin Dr. Alers, die zelf meebestuurder is van het Ned. Luth. Genootschap voor In- en Uitwendige Zending, nieuwe banen voorstelt, waarop de Zending zal te wandelen hebben. Om den zendingstijver in ons land aan te wakkeren, stelt hij voor, dat in elke provincie de predikanten, die voor de Zending hart hebben, zich verenigen en door bidstonden, brochures enz. propaganda drijven. Ieder lid der Kerk moet lid der Zendingvereeniging worden en het lidmaatschap mag niet van contributies afhankelijk worden gemaakt. In de tweede plaats moeten de bestuurders der zendingvereenigingen in en uit den kerkeraad gekozen worden, opdat de zending zooveel mogelijk van het „kerkbestuur” uitga. Voorts moet er een internationaal congres van Zendingbesturen gehouden worden, dat het Zendingsterrein verdeelt. Een land als Nederland, dat koloniën heeft, behoort in de eerste plaats voor deze koloniën te zorgen.

Voor West-Indië mag niet langer verwaarloosd worden. En wat eindelijk het zendingsterrein zelf aangaat, zoo wil Dr. Alers, dat de Christen in Indië zelf het zendingswerk ter hand nemen en elke gemeente van inlandse christenen weer een nieuwe zendingkerk worde. Geheel „nieuw” zijn deze banen niet. De onhoudbare positie van een genootschap naast de Kerk wordt door Dr. Alers terecht ingezien en daarom worden allerlei kunstmiddelen voorgelaten, om zendingsgenootschap en kerk te verenigen. Wij waardeeren dat, maar de vraag komt onwillekeurig op, waarom niet, evenals in de Gereformeerde Kerken, de Kerk zelf het Zendingswerk op zich kan nemen? Dat nu ware een „nieuwe baan”, die al deze kunstmiddelen overbodig maakt. Intusschen bevat dit boekje voor onze Zendingstijverden veel wat behartigend verdient. Ook onze Zending doe er winste mee.

Dr. J. BAVINCK, *De afgeheele heiliging van de geloovigen, die wensch van den Dienaar des Evangelies. Afscheidswoord uitgesproken den 25 Januari 1903. Kampen, J. H. Kok, 1903.*

Dit afscheidswoord van den grijsen Dienaar, die bijna 55 jaar in den Dienst des Woords werkzaam is geweest, zal niet zonder aandoening door Kampen's Gemeente zijn aangehoord. Dr. Bavinck toont ook in deze predikatie, dat hij dienaar des Woords is. Over zich zelf en zijn ambtelijk leven wordt weinig gesproken, maar het woord Gods wordt uitgelegd en toegepast. Dit geschiedt met een teederheid van gevoel, een nauwgezetheid van onderzoek, en een klaarheid van voorstelling, die menig jonger predikant tot voorbeeld kan strekken. Moge dit afscheidswoord niet alleen in Kampen, maar ook daarbuiten nog tot zegen zijn.

## Uit de Pers.

Dr. Gispén schrijft aan zijn jeugdigen ambtgenoot op het platteland een niet zeer opgeveken brief over de sociale moeilijkheden, waarin de hoofdstad des rijken verkeerd heeft. Al zijn de donkere wolken voor het oogblik voorbij gedreven, de toekomst ziet er volgens hem verre van helder uit.

Jongelieden Vrijdag kregen we eenige ve adming door het bericht, dat de werklieden aan de gasfabrieken de welwillendheid hebben gehad aan de Regering der stad nog veertien dagen uitsluit te verlenen, en dat het tramsponeel in zijn meerderheid, ook daarin heeft bewilligd. Waterleiding zal, naar we hopen, ook wel zoo verstandig zijn, nu van alle kanten daarop is aangedrongen. En ook hebben op dien dag de Christelijke Werkliedsvereenigingen een manifest aan de kameraden uitgevaardigd, om het aan de stedelijke Regering gezonden ultimatum niet tot uitvoering te brengen.

Dit is althans iets. Iets principiëls is het wel niet, maar het is toch iets. De Roomsche gasarbeiders, die aan het Gildje zijn aangesloten, hadden reeds eenige dagen vroeger (het zij tot hunne eere gezegd) bekendgemaakt, dat zij aan de staking geen deel namen.

Van al deze dingen hebt ge zeker in de dagbladen al breedvoerig gelezen. Ook gelezen hoe de militaire macht van dag tot dag versterkt wordt, om op alle gebeurlijke dingen voorbereid te zijn en der stille burgerij bescherming te bieden.

En als ge u dan, zooveel mogelijk, met uwe verbeelding in ons midden verplaatst zult ge wel begrijpen, dat het thans verre van aangenaam is te Amsterdam en de gedachten in veler hart zich vermenigvuldigen en uit veler hart openbaar worden. E. zijn zelfs waarmede, die in deze dingen het begin van het einde zien, het begin van de sociale revolutie wier einde zijn zal wat we liefst niet nisprenken. Maar ieder gevoelt, dat het gezag bezig is zich te verplaatsen en reeds voor een deel zich verplaatst heeft.

En dat geldt nu wel allereerst de Hoofdstad maar toch is ook het gansche land er in betrokken en zal er meer en meer in betrokken worden. De vijanden der Regering zullen niet nalaten om op Fransche manier, uit de gebeurtenissen van den dag wapenen te smeden ter harer bestrijding, tot dat de regeermacht is gekomen in de handen van radicalen en socialist. En dan?

Het is op 't oogenblik niet mogelijk den menschen aan te verstaan te brengen dat te bezig zijn hun eigen graf te delven. Amsterdam moet groote deelen van den handel leven, en als deze zich verplaatst loopt het met Amsterdam „ten einde” zo als Vondel zegt. Reeds nu worden, naar men zegt, zaken opgeheven en naar elders verplaatst. Werkeloosheid en broodloosheid moet het gevolg zijn. We worden arm met elkander, en dan zal de sociale gelijkheid verkeren zijn.

Het is onlangs, in onze stad, den z.g. Christen. democraten toegeroepen, dat ze met „hun Christelijken lappen” wel thuis konden blijven. En wie niet geheel van geestelijke voelhoren ontbloot is, zal in deze gansche beweging, en niet het minst in het besluit om een stad van een half miljoen in een midden van drinkwater te berooven en, vooral in de volksbuurten, het vuil te doen op de hoopen, den demonischen geest, die zulke gedachten ingeeft, ontdekken. De vader der leugenen, die een menschenmoeder is van den beginne, doet, niet een onchristelijk en ontbijdel volk, ten slotte wat hij wil.

Dat is, meen ik, onze werkelijke toestand. Niets makkelijker dan de schuld van al deze dingen op de Kerk te werpen. D. t. de Kerk heeft zal niemand ontkennen, die eenig verstand heeft van geestelijke dingen. Maar dan moet men het begrip kerk zeer ruw nemen en de eeuwen daarin begrijpen. De Kerk van den tegenwoordigen tijd is de uitkomst van de worsteling der eeuwen. Hare machteloosheid is niet blootelijk het gevolg van veronachtzaming der armen en het eeren van de mannen met den gouden ring, maar veeleer van de afwijking van het Evangelie en het naar de wereld van de afwijking van de leer der menschen. Ook hier is de zonde een ontbering van iets dat geestelijk is. Aan de voorgelachten is het Evangelie verkondigd gelijk als aan ons, maar het woord der prediking deed geen nut, omdat het niet gemengd was met het geloof in dingen die het hoorden.

En zoo staat ook thans de zaak. Het volk, dat nu in opstand is tegen God en de menschen, is onderwezen in de School zonder Bijbel, met een onafhankelijke redenleer. Het is vervreemd van God en noemt zijn naam slechts als het vloekt. Een ander deel heeft nog herinneringen aan de Kerk en aan de domines, die het nu rangschikt in de categorie van „landsopvoeters”. Wie zal zeggen hoeveel er zijn, die in de School met den Bijbel zijn opgevoed, en die in huis, in de catechisatie en in de kerk gemaakt hebben het goede Woord Gods, en afvallig zijn geworden? Ik weet niet hoe het u gaat in uwe plattelandsgemeente, maar in de steden moeten we het hooren, en somtijds van een zijde waarvan men het 't allerminst zou verwacht hebben, dat de domines aangeklaagd worden omdat zij, jaar in jaar uit, maar gepedikt hebben onderwerping aan het gezag der Overheid, en dat de werkmans zijn patroon moet gehoorzamen, en de een afhankelijk zich moet voelen van den ander en dit alles Gods wil is. Waar tegenspraak van dien aard aanwezig is in Kerken die geacht worden, in leer en tucht, nog het dichtst van alle bij Gods Woord te staan, hoe kan er dan in deze dagen en onder zulke omstandigheden kracht van de Kerk uitgaan?

En als in Christelijke kerk, zonder tegenpraak, de leer wordt verkondigd, dat werklieden vereenigingen het recht hebben van den arbeid uit te sluiten alle man die conscientie-bewaart heeft in het dwangstelsel, en dat de patroon geen zeg-

enschap heeft in de werkplaats, maar de werkman bepaalt wat daar geschiedt, dan moet men zich niet verwonderen over den storm, die de vrucht is van den uitgemaiden wind.

Nu roeken mannen van goeden wil weder een uitweg in de oprichting van nieuwe vereenigingen en bonden van goedgeinden Ik voor mij zie daar, op 't oogenblik, geen heil in. Het kwaad zit in den wortel, in de ziel der menschen, in den geheimen opstand des harten tegen de beschikkingen Gods wat dit aardse leven betreft. Die wortel kan alleen uitgerooid worden door waarachtige bekeering tot God, waarin de mensch ziet en voelt, dat eeuwig gaat voor oogenblik, dat vóór alle andere dingen gezocht moet worden het Koninkrijk Gods en Zijne gerechtigheid. Dan alleen wordt het revolutie beginsel in den grond overwonnen en in den wortel aangeast. Maar zolang dat niet geschied kan men wel den Christelijken naam zoeken hoog te houden, maar praktisch doet dan de ongelovige werkmans wat de geloovigen in alle eeuwen ook gedaan hebben en ook voortgaan te doen: den Bijbel verklaren en — toepassen naar eigen uitlegging.

Inderdaad, er blijft ons weinig meer over dan de bede: Heere, bekeer ons tot u, zoo zullen wij bekeerd zijn; vernieuw onze dagen, als van ouds!

Het is volkomen waar, dat de wortel ook van dit kwaad schuilt in de boosheid van ons menschelijk hart, en alleen waarachtige bekeering tot God het geneesmiddel is voor de krankheid van ons volk.

Maar of daarom de Christelijke actie, die door vereeniging der Christen werklieden een dam poogt op te werpen tegen den invloed van het socialisme, een hopeloos werk doet, is een vraag, die wij niet gaarne bevestigend zouden beantwoorden.

Beide hooren saam te gaan. De prediking van het Woord Gods, dat roept tot gehoorzaamheid aan het door God gestelde gezag, en de poging om ook door uiterlijke middelen weerstand te bieden aan den geest der revolutie, die steeds verder onder onze werklieden doordringt.

## Officiële Berichten.

Tot groote teleurstelling van Kerkeraad en Gemeente, heeft Dr. A. T. van Dijken te Aalten voor de op Z.E.W. uitgebrachte beroeping naar de Geref. Kerk van Overtoom, gemeend te moeten bedanken. De Heere, de Koning Zijner Kerke, geve dat welhaast de man Zijns raads ons moege geschonken worden, en vermenigvuldige het gebed ook te dezer zake.

Namens den Kerkeraad:

A. A. VAN OPSTAL, scriba.

Door de Classis Klundert, 10 Febr. gehouden, is de volgende motie met algemeene stemmen aangenomen:

De Classis Klundert der Geref. Kerken, lettende op het verkeerde oordeel, dat men zich in den lande over Noord-Brabant gevormd heeft, alsof de meerderheid der kerken dezer Provincie, in zake de opleiding, aan de zijde der minderheid van de Arnhemse Synode zou staan, en lettende op de motie door de classis 's Bosch aangenomen, wenschte voor alle kerken uit te spreken, dat de loop der zaken op de laatste gehouden Synode volstrekt niet in haar geest is, en verklaart, dat zij bereid is, zoodra de gelegenheid zich daartoe voordoet, gaarne te willen medewerken tot wegneming der voor de kerken schadelijke gedeeltden.

In naam der Classis Klundert:

J. OFFRINGA, scriba.

Aan de Gereformeerde Kerken van Friesland.

Het is met diepe ontroering, dat wij u hiermede kennis geven van de zeer ernstige krankheid, waarmede de Heere onzen hartelijk geliefden en hooggeachten broeder, Dr. Bakker, te Keboemen, heeft bezocht.

Zijn schoonvader, de heer T. J. van der Borm te Amsterdam, schreef Zaterdag j.l. aan een onzer o.a. het volgende:

„Het is misschien u niet bekend, dat Dr. Bakker volgens door mij ontvangen berichten ernstig ongesteld is. Hij had zware koorts en, volgens later bericht, ook pokken. Zijn jongste kind in Indië geboren, overleed aan de pokken, en behalve hij zelf liggen nog twee zijner kinderen aan die ziekte.

„Nu zijn die berichten wel 4 weken oud, doch ik meende het u te moeten mededeelen; misschien was er reeds door u van vernomen. In allen gevallen is het wenschelijk, dat de „Friesche Kerken het weten en haren missie „nairden Dienaar gedanken in de geboden. . .

Wij beamen, dat spreekt wel van zelf, van harte dien wensch, en voelen daar naast de vraag ruden, of wij ons ook niet moeten veroortmoeden. De Heere bezoekt immers in hem, die de Kerken op Midden Java tot duizende zo trouw en ijverig dienen mocht, ook die Kerken zelve. Intusschen — wij hopen spoedig berichten te mogen ontvangen van genezing en herstel, opdat wij onzen God voor Zijne ontferming zullen kunnen danken.

Om nu en aan uwe belangstelling te gemoet te komen en u in staat te stellen om bijgebed of dankzegging u aan te sluiten zoo dicht mogelijk bij de werkelijkheid, zal aan de Kerkeraden, zoo mogelijk nog vóór a.s. Zondag, reeds medegedeeld, hoe de toestand nu is.

De gecommiteerden:

H. VAN DIJK.

W. DE JONGE.

Na het verzenden van bovenstaand bericht werd dit betere bericht ontvangen:

Velsen, 10 Febr. 1903.

Wel Eerw. heer!

Ik ontvang juist heden morgen weder tijding, loopende tot 12 Jan. De toestand van Dr. Bakker is gelukkig beterende, zoodat hij reeds een paar malen opzit en de ziekte geen nadeelige gevolgen schijnt te zullen hebben; ook de kinderen gaan vooruit. Mijn dochter, Dr. Bakker's vrouw, is wel erg afgemat van het waken en oppassen der zieken, daarin geholpen door Me. Rutgers en eene verpleegster uit Djocja, doch bleef gezond, z. o. ook mijn andere dochter en de 2 oudste kinderen enz.

Het laatste bericht van Dr. Bakker zelf, ontvangende als antwoord op een telegram verzonden 11 Febr. even voor het bericht van Z. E. schoonvader werd ontvangen, luidde:

thans allen hersteld.

Korte notulen van de Vergadering der Classis Drachten, gehouden te Drachten 3 Febr. 1903.

In verband met een schrijven van de Classis Sneek en desbetreffende instructies van de Kerken O. en R. wordt de opleidingskwestie aan de orde gesteld. Na korte bespreking wordt het volgende voorstel aangenomen:

„Dat de Classis, met het oog op de gegeven omstandigheden in de zaak der Opleiding besluit, zich over de kwestie der Opleiding thans niet uit te spreken.”

Het voorstel Cl. Sneek is hiermede voor kennisgeving aangenomen.

Ingevolge eene instructie van Br. de B. inzake de Theol. School wordt besloten:

a. de Kerken in de Cl. op te trekken tot aanstelling van correspondenten;  
b. te benoemen tot Class. correspondent sec. Br. J. W. de Boer, te Drachtster Compagnie;  
c. De collecten te starten op de Aug. Cl. Vergadering;  
d. de andere Classen in de Provincie hiermee in kennis te stellen.

Op last der Classis,  
T. GERBER, scriba.

## Bijlage.

Het volgende schrijven werd verzonden aan de onderscheidene Classen in Friesland:

Wel Eerw. en Eerw. Broeders!

De Classis Drachten, lettende op het besluit der Jongste Gen. Syn., waarbij de Theol. School blijft gehandhaafd als de School der Kerken;

overwegende, dat het dus ook de zedelijke verplichting der kerken is, die school in stand te houden;

heeft besloten:

a. het Classis-correspondentschap te vernieuwen, en de plaatselijke Kerken op te wekken, plaatselijke corresp. collectanten aan te stellen, of de aangeelde tot meerdere werkzaamheid aan te sporen;

b. de andere Classis in de Provincie hiervan kennis te geven, met de opwekking, dit voorbeeld te volgen.

Namens de Classis,

T. GERBER, h. t. scriba.

Drachten, 3 Febr. 1903.

Kort verslag van de vergadering der kerken in de classis Apeldoorn, gehouden te Apeldoorn op 11 Februari 1903.

Aan de orde komt het voorstel der kerk van Kootwijk, inzake de regeling voor predikantsweduwen en weezen in de classis Apeldoorn, nog steeds overstaande van de j.l. gehouden Augustus vergadering. Het volgende voorstel wordt aangenomen: „Predikantsweduwen en weezen in de classis Apeldoorn treden in de rechten van den man en vader, totdat de bepalingen der Generale Synode voor hen in werking treden voor zoover de nabestaanden aanspraak blijven te hebben op hetgeen te Middelburg besloten werd, terwijl de classis bepaalt, dat die rechten minstens 3 maanden gelden, doch hoogstens één jaar. Voor dezen tijd verbinden zich de zusterkerken aan die vacante kerk, desverlangt haren dienaar of hare dienaar af te staan voor den dienst van één Zondag in de drie maanden, tegen vergoeding van reiskosten. Deze vergoeding van reiskosten zal uit de classische kas geschieden, terwijl de aanschrijving tot vervulling van die beurt, van de vacante kerk zal uitgaan naar de alfabetische orde der kerken.”

Concept overeenkomst regeld de samenwerking in de kerken der provincien Utrecht en Gelderland met de kerk van Utrecht inzake den arbeid der zending wordt daarna behandeld. De bespreking wordt onderbroken door de pauze. Morgenzitting met dankgebed geloten door Dr. Diemer.

Midzangzitting wordt geopend met het zingen van psalm 122:3 en gebed door Dr. van Schelven, waarna de besprekingen weder worden voortgezet en het concept-samenwerking einde lijk onveranderd wordt aangenomen met 14 stemmen voor en 6 tegen.

Namens de classis,

J. GISPEN, h. t. assessor.

Barneveld, 11 Febr. 1903.

## Buitenland.

Duitschland. Babel, Bijbel, Bebel.

Prof. Delitsch contra Prof. Hilprecht. De Duitse keizer is ongetwijfeld een veelzijdig ontwikkeld mensch. Doch van theologie schijnt hij bitter weinig begrip te hebben. Hij laat telkens uitkomen, dat hij een *droit divin* heeft om te heerschen; welk goddelijk recht hij nog wel in legitimistischen zin opvat. Maar aan de andere zijde houdt de keizer die godgeleerden de handen boven het hoofd, welke de Heilige Schrift trachten te ondermijnen.

Daarop wees deze dagen het Roomsche blad *de Germania*, dat in een artikel met het opschrift: „Babel, Bijbel en Bebel” (de naam van een leider der socialisten) het betoog leverde, hoe gevaarlijk het voor den troon is, wanneer de keizer openlijk partij kiest voor de afbrekende critiek op de Heilige Schrift, die er geheel op aangelegd is, om het volk te vervreemden van den godsdienst. Tot hertoe hebben echter de voorstanders der heidensche schriftcritiek altijd volgehouden, dat er niet het minste verband bestaat tusschen hun negatieve schriftcritiek en de revolutionaire theorieën, welke tegenwoordig onder zooveel opgang maken.

Doch er zijn onder al'e partijen „enfants terribles”, die laten uitkomen, wat dikwerf voor het groote publiek zorgvuldig verborgen gehouden wordt. Als zoodanig beschouwen wij den hoogleraar Dr. Krüger, rector van de Universiteit te Gießen. Bij de jongste viering van den geboortedag des keizers, hield genoemde hoogleraar eene toespraak, waarbij hij het volgende zeide:

„Het godsgeadendom (Gottes gnadenam) van vervolgen dien, dat te voren dienst deed om de legitimiteit van den koning der Franken te dekken, is onherroepelijk weg. Maar wij willen het niet vervangen hebben door een *plebis gratia* (de genade des volks). Wanneer op de hoogste plaats op aard, een man staat met een vrij voorhoofd, doordrongen van het bewustzijn der hoogste verantwoordelijkheid, die met hoogen moed en een koenen wil begaafd is, dan rust op dezen ook naar onze overtuiging Gods genade, en wij vertrouwen er op, dat hij den heerscherstaf zal voeren, tot heil en zegen van ons en van ons Duitsch vaderland.” De consequentie van deze woorden is: Wanneer een volk tot de overtuiging komt, dat op de allerhoogste plaats niet een man staat, die doordrongen is van zijn hoogste verantwoordelijkheid, en dat hij niet een man is van hoogen moed, dan heeft het volk het recht om het gezag van zulk eenen niet te erkennen. Hiermede is het beginsel van de soevereiniteit van den mensch gepronounceerd.

Tegenover de pogingen door den hoogleraar Delitsch in het werk gesteld om het te laten voorkomen, dat de jongste opgravingen in Babel het bewijs leverden dat Israël zijn denkbilden omtrent God aan de Babyloniërs ontleende, heeft de hoogleraar Dr. Hilprecht, leider van de uitgravingen te Nippur de oude agodische stad van Babylon, eenige voordrachten te Leipzig en Berlijn gehouden. De belangstelling die deze voordrachten wekten, was groot. De hoogleraar deelde mede dat hij niet